Jaký bude řepařský rok 2023?

WHAT WILL BEET YEAR 2023 BE LIKE?

Začínající rok 2023 (kampaň 2023/2024) bude pro cukrovou řepu a pro výrobu cukru obdobně jako v minulém roce zatěžkávací zkouškou s ohledem na setrvávající vysoké ceny energií a vstupů do zemědělství obecně, postihne to zejména prvovýrobu.

V roce 2023 se budeme muset opět pečlivě věnovat propočtům ekonomiky pěstování cukrovky, a to v našich soukromých kalkulacích i v oficiálních údajích Ústavu zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI). Nákladovost pěstování cukrovky řepařům v roce 2022 narostla přibližně o 15 tis. Kč·ha^{-1}, což je uváděná minimální částka (z původních 60 tis. Kč·ha^{-1} v roce 2021 na 75 tis. Kč·ha^{-1} v roce 2022). Některé podniky s živočišnou výrobou a řádnou aplikací organické hmoty se pak dostávají k částkám nákladů i 80 – 85 tis. Kč·ha^{-1}. Pro rok 2023 neočekáváme zlepšení, náklady spíše porostou, inflace je nezpochybnitelná a bude nutné posunout výše mzdové náklady. To vše se dá sanovat pouze navýšením ceny za komoditu, aby byla i nadále udržitelná. Potřebné je také dosažení výnosů na minimálně víceletém průměru 75 t·ha^{-1} při 16% cukernatosti, a to v kombinaci s dobrou cukernatostí a zachováním VCS platby (dobrovolné podpory vázané na produkci cukrové řepy) a dalších podpor formou národních dotací.

Čeká nás nelehké období, dobře již bylo. Ale skepticismus musí jít trochu stranou a je třeba u nás cukrovou řepu – tuto zlepšující plodinu v osevních postupech – zachovat, dělá se pro to mnohé.

Stav vegetace v roce 2022

Hodnotit rok při pohledu na hnijící (zmrzlé a poté rozmrzlé) ukládky řepy není opravdu jednoduché. Dá se říci, že velká očekávání pěstitelů z podzimu roku 2022 zhatil příchod krátkodobého mrázu a následné teploty 15 – 20 °C koncem roku. Celá vegetace cukrové řepy, dá se říci, byla průměrná s letním přísuškem a velkými přírůstky okolo 15 – 25 t·ha^{-1} při 16% cukernatosti na podzim (v období od září do listopadu). Proto se očekávaly velmi vysoké výnosy při pozdních dodávkách cukrovky. Bohužel řepa vlivem zmrznutí a následného rozmrznutí ztratila částečně na své hmotnosti a zejména pak klesla o 1,5 – 2 % cukernatost z původních hodnot 17,5 – 18 %, i na necelých 16 %. Výjimkou v dodávkách nebyly ani řepy s cukernatostí 14,5 % i méně, obdodně jako tomu bylo hned v prvních dnech kampaně 2022/2023.

Začátek podzimu byl tedy spíše podprůměrný, střed kampaně vynikající, závěr roku 2022 a leden 2023 se pak příliš nepovedly. Takový stav přichází zhruba jednou za pět až deset let. Je třeba se z toho poučit pro začínající rok 2023 a následnou cukrovarnickou kampaň 2023/2024!

Nová SZP ovlivní osevní plochy cukrovky v roce 2023!!!

Od roku 2023 nás čeká opravdu nová zelenější, složitější, administrativně náročnější, a hlavně ekonomicky méně příznivější Společná zemědělská politika (SZP), která řepařům i zemědělcům jako celku spíše vyhovovat nebude a spokojeni nebudou. Již nyní víme, že relativně spokojeni by mohli být menší farmáři s výměrou do 150 ha. Bude-li mít podnik rámcově 200 – 400 ha, mohl by na tom být stejně jako v uplynulém období. Utrpí zejména větší podniky, družstva, akciovky, jejichž výměry jsou nejčastěji 1 – 4 tis. ha. To jsou, dá se říci, hlavní dodavatelé řepy do cukrovarů po celou dobu kampaně a hlavní zaměstnavatelé v zemědělství. Nová SZP od roku 2023 by měla být asi spravedlivější, ale pravděpodobně bude možné po roce až po dvou situaci zanalyzovat a případně i trochu přehodnotit.

Bohužel jsme v uplynulých letech viděli, že problém se začíná řešit zdravým selským rozumem, až když je krize opravdu vyhrocená a když něco opravdu s prominutím „padá na hubu“. Příkladem mohou být zákazy neonikotinoidů v rámci EU. Bohužel až když lídři zemědělství v EU – Francie a Německo – uznají, že náhrada za zakázané účinné látky není, tak se k nim lze alespoň v omezené míře a na určité období vrátit, a to i v zeleném Německu, Francii či Rakousku. Formou výjimek např. na moření osiva cukrovky v posledních 5 letech 2019 – 2023 fungujeme v Česku, díky rozumnému přístupu ÚKZÚZ a MZe. Obdobný postoj k tomuto problému měly i další státy (Slovensko, Rumunsko, Maďarsko, Finsko, Polsko, Rakousko, Litva, Chorvatsko a Španělsko). Naopak se proti NNI stavěly první dva roky (2019, 2020) zelené Německo a Francie, v roce 2021 výjimku pak využili. Otázkou je, co bude s výjimkami na moření osiva cukrovky NNi po lednovém rozhodnutí Evropského soudního dvora. Věříme, že pro osev 2023 budou zachované a jsou platné a pravděpodobně osev 2024 již bude zcela bez výjimek a bez NNI díky tlaku zelených a včelařů.

Zdravý rozum bohužel nepanuje ve všech členských státech, a tyto země pak v něčem nepříznivě formují novou SZP. To bohužel ještě umocňuje strach českého úředníka, který pravidla pro jistotu ještě trochu přitvrdí a je z toho nové období SZP, pro zemědělce jistě kritičtější. Stížnosti nám nyní v této fázi již moc nepomohou, a tak je třeba se s novou SZP poprat tak, aby naše ekonomická újma byla v porovnání s předchozím obdobím co nejmenší. A zároveň i co nejmenší tzv. „neprodukce“ (úhory)!

V budoucích letech nové SZP bude jistě možné provést přehodnocení, zda se v nastavení dotací neudělala někde zásadní chyba (zejména u rozdělení financí v citlivých komoditách a směřování ke komoditám, které se dostanou do krize). Pro toto budou důležité i nadále studie ÚZEI, sledování rentability jednotlivých komodit – rostlinné i živočišné výroby a diskutování vzniklých problémů v rámci Komoditních rad, Expertních skupin

a dalších uskupení při MZe a na AK ČR, ZS ČR a ASZ. Jedině spoluprací opravdu všech hlavních nevládních organizací lze v něčem pokročit.

Zásadní změny v roce 2023

Zásadní změny, které přicházejí s rokem 2023, je možné charakterizovat následujícími body:

– Zůstává statut aktivního zemědělce – aktivním zemědělcem je automaticky ten, kdo v roce 2022 žádal o přímé platby do výše 5 000 EUR (cca 125 tis. Kč) nebo žádal o VCS platbu na výměře min. 10 % ze své celkové výměry zemědělské půdy v LPIS nebo žádal AEKO, případně EZ, nebo měl intenzitu 0,3 VDJ·ha^{-1} zemědělské půdy (v období 1. 6. až 30. 9.).
– Pro statut aktivního zemědělce je pak možné i ve variantě 2 doložit příjmy nebo výnosy ze zemědělství za poslední účetně uzavřené období ve výši alespoň 30 % (doloženo zprávou auditora), zároveň dotace tvoří max. 80 % na příjmech či výnosech ze zemědělství (opět poslední uzavřený rok).
– Bude třeba dodržovat podmíněnost – DZES (dobrý zemědělský a environmentální stav půdy) 1 až 9, základnímu popisu DZES a eroze se můžeme věnovat v některém z dalších článků (problematika je to obsáhlá).
– Sazba SAPS (jednotná platba na plochu), která v roce 2022 činila 3 214 Kč·ha^{-1} se mění na BISS platbu (základní platba za plochu) se sazbou přibližně 1 812 Kč·ha^{-1} (72,48 EUR·ha^{-1} a kurz 25 Kč/EUR) – základní platba pro udržitelnost, je ale vidět její výrazný pokles pro nové období SZP.
– CRISS (doplňková redistributivní platba) – platba na prvních 150 ha, platba, kvůli které byly dlouhé rozbroje mezi nevládními organizacemi a MZe, požadavky velkých nevládních organizací byly přibližně na polovinu její současné výše a více financí směřovat do BISS, ale realita je taková, jaká je a v nadcházejících letech se toto může dále vyhodnocovat. Výše je aktuálně stanovena na 3 848 Kč·ha^{-1} (153,90 EUR·ha^{-1} a kurz 25 Kč/EUR).
– Celofaremní EKOplatba, jako obdoba greeningu – 1 637 Kč·ha^{-1} (65,47 EUR·ha^{-1}, kurz 25 Kč/EUR), je to platba na veškerou výměru v podniku, splnit greeningové postupy, které budou více environmentální a jsou součástí podmíněnosti (DZES).
– Pro EKOpaltbu, EKOschémata – nově podnik nad 150 ha by měl pěstovat min. 4 plodiny (doposud postačovaly 3 plodiny v rámci osevního postupu), ozim a jařina jsou brány jako jedna plodina(!), jedné hlavní plodiny lze max. 75 % plochy v podniku, 3 hlavní plodiny by měly tvořit max. 95 % plochy v podniku, zbytek připadá na úhor, krajinné prvky, meziplodiny atd., navíc je třeba zajistit přísun organické hmoty do půdy na ploše min. 35 % z orné půdy v rámci hospodářského roku od 1. 7. do 30. 6., jsou nastaveny přepočtové koeficienty pro jednotlivé postupy a do 31. 7. roku podání JŽ se zpracuje výpočet pro vyhodnocení udržitelnosti hospodaření s organickou hmotou, bude třeba vytvořit ochranné pásy kolem vodních toků v šíři cca min. 6 m dovnitř do DPB (platí pro vzdálenost pole od vody do 6 m) – osít nejlépe travní směsí.
– Pro základní stupeň EKOplatby tedy bude nutné vyčlenit 5 % neprodukčních ploch – tvořeno úhorem (zelený úhor, nektarodárný úhor), krajinnými prvky, ochrannými pásy podél vodních toků vč. pásů v DZES 8, a kombinací všeho uvedeného.
– Pro prémiovou EKOplatbu se bude jednat již o hranici 7 %, ale platba by šla zřejmě jen na ty plochy dotčené opatřeními prémiové EKOplatby, ne na celou výměru podniku, to je třeba ještě prověřit a následně zkusit namodelovat vždy pro konkrétní podnik.
– Bude možná i podpora precizního zemědělství – ale prozatím je platba tak nízká, že by nezaplatila ani vynaložené vstupy do techniky pro precizní zemědělství, zřejmě využijí jen podniky, které takto už nějaký rok hospodaří, sazba cca 1 085 Kč·ha^{-1} (43,40 EUR·ha^{-1}, kurz 25 Kč/EUR).

Největší hrozbou pro osevní plochu cukrovky v roce 2023 je vyčleňování právě neprodukčních ploch, úhorů. Plocha pro jařiny je nekompromisně dána, bude mezi nimi boj, a navíc snížení osevů vlivem právě povinných úhorů (pro plný zisk dotací).

Jan Křováček, Svaz pěstitelů cukrovky Čech